

ANNEKE VAN BAALEN & MARIJKE EKELSCHOT

CO-COUNSELEN; HERWAARDERING VAN RECHTS*

Het is ongetwijfeld waar dat het welzijnswerk het welzijn bevordert heeft. Het is alleen de vraag van wie? Het vrouwenwelzijnswerk heeft zich sinds 1976 er vooral aan gewijd om de autonome vrouwenbeweging uit te schakelen.

Met succes, al bestaan er nog steeds kleine groepen vrouwen die de moed erin houden. Het instituut dat toeleveringsbedrijf is voor de nieuwste technieken is het amsterdamse Ivabo, het Instituut voor de Voortgezette Agogiese Beroepen Opleiding. In 1982 introduceerden twee medewerksters van dat instituut, Anja Meulenbelt en An Luttikholt, in het blad *Katijf* een nieuwe techniek, het zogenaamde *co-counselen*, voor het werken aan verschillen tussen vrouwen. De verschillen tussen vrouwen werden door Luttikholt opgesomd:

'vrouwen met kinderen, katholieke vrouwen, gereformeerde vrouwen, vrouwen die zonder religieuze achtergrond zijn grootgebracht, joodse vrouwen, vrouwen zonder kinderen, 'meemoeders' (...) vrouwen opgevoed in de stad, op het platteland, boerendochters, vrouwen met arbeidersklasse-, middenklasse of hogere klasseachtergrond, lesbische vrouwen, oudere vrouwen, jongere vrouwen, enzovoort.'

Duidelijk werd in ieder geval dat de verschillen tussen vrouwen die in navolging van de Amerikaanse radikaal feministen als Firestone, Mehrhof en Atkinson aanvankelijk toch vooral gezocht werden in de klassepositie van de mannen bij wie zij hoorden of wilden horen, voorgoed afgedaan hadden.

Om ieder misverstand te voorkomen: natuurlijk vinden wij 'de verschillen' ook van belang - niet voor 'niets' stond in het Feministies Manifest 1977 dat we 'de verschillen moeten overwinnen'. Als je over 'de vrouw' spreekt (of over 'ik als vrouw') ben je immers al bijna in de biologiestiese kuil gevallen. Vrouwen zijn maatschappelijke wezens, net zoals mannen, en daarom betrokken bij *alle* maatschappelijke tegenstellingen die er bestaan.

Het probleem van de middenklasse-vrouwenbeweging is altijd geweest dat de specifieke problemen van vrouwen-met-een-opleiding prioriteit kregen boven de problemen van de meerderheid van de vrouwen over de hele wereld - die overigens ook niet op een hoop gegooid kunnen worden, maar alleen via inzicht in tegenstellingen begrepen kunnen worden.

Aanvankelijk interpreteerden wij de nieuwe techniek voor het 'werken aan verschillen' als de zoveelste bezigheidsterapie. Gealarmeerd raakte we echter toen we merkten dat er vreemde scheidslijnen getrokken werden. Zo moesten er 'witte' vrouwengroepen komen om te 'werken aan racisme in zichzelf'. We namen maar aan dat het niet de bedoeling was om de centropartij geschoolde leden aan te bieden, maar wat was het dan wel?

Wat was dat *co-counselen* precies, behalve dat het iets met verschillen te maken had?

In het januarinumnummer 1981 van het welzijnsblad *Marge* vonden we een omschrijving van Meulenbelt:

'In zuivere vorm is het co-counselen een methode waarbij oude pijn (alle vervelende, bedreigende, dwingende, angstige, verdrietige ervaringen), die we niet voldoende hebben kunnen uiten worden ontladen.' .. 'Op zichzelf zou een vrouwengroep makkelijk twee jaar full-time bezig kunnen zijn met het ontladen van oude pijn.' ... 'Het is verbijsterend hoeveel onderdrukkende ervaringen een groep toch redelijk bevoorrechte mensen met zich meedraagt.'

Hoe het met dat 'werken aan racisme' zat begrepen we uit een lezing van amsterdams ombudsvrouw Lida van den Broek in 1982. Racisme zou onder andere iets zijn wat 'in ieder van

---

* Verschenen in Anneke van Baalen & Marijke Ekelschot, *Tegennatuurlijk*, De Bonte Was 1985

ons zit' en dat zou komen door de systematische verkeerde voorlichting die wit én zwart hadden gekregen.

'Het belangrijkste deel van die verkeerde voorlichting hebben we in onze kindertijd gekregen, van mensen die ons lief waren. Deze hele ervaring van verkeerde informatie is een heel pijnlijk proces; een traumatische gebeurtenis, dat diepe sporen achterlaat. Kinderen verzetten zich er ook tegen en dat hebben wij ook gedaan.'

Het bleek dus dat racisme op merkwaardige wijze getransformeerd kon worden tot iets wat witte mensen in hun kindertijd was 'aangedaan'; tot iets waar witte mensen traumatische slachtoffers van waren, vol met 'oude pijn'. Verdere navraag leerde ons dat het co-counselen niet alleen 'een techniek' is om 'oude pijn te ontladen', maar dat er een hele beweging achter die term schuil gaat 'de herwaarderingscounselgemeenschap', ook wel 'co-counselgemeenschap' geheten. Beweging is een te klein woord; het is een internationale organisatie, waar-van de mannelijke topleider, Harvey Jackins, in Amerika zetelt.

Opvallend was dat bijna alle vrouwen die wij vroegen of ze iets van de co-counselbeweging wisten, benadrukten dat zij het 'gewoon als een techniek' beschouwden. Of ze nu wisten dat het een centraal geleide organisatie is, die geen kritiek en discussie toestaat, of niet, ze maakten de indruk te denken dat 'een techniek' helemaal niets met politiek te maken heeft. Soms rechtvaardigden ze die uitspraak merkwaardigerwijs met 'het persoonlijke is politiek' 'Het persoonlijke' zou door alle echte politieke bewegingen – van vakbonden en politieke partijen tot en met actiegroepen - verwaarloosd worden. De co-counselbeweging richtte zich op 'het persoonlijke' en leverde daarmee per definitie goede politiek. Die echte politieke bewegingen waren per definitie onderdrukkend omdat ze niets aan 'het persoonlijke' zouden doen, je niet serieus nemen. Een organisatie als de co-counselbeweging die aandacht voor individuele gevoelens aanbood, leverde volgens hen daarmee automatisch *bevrijding*: zo maar vanzelf was die organisatie dus ook heel links, of heel feministies, of heel antiracisties of wat je maar wilt.

Wij zullen proberen om dat misverstand uit de wereld te helpen door te beschrijven hoe die organisatie in elkaar zit en wat zijn programma is. De leden van die organisatie en de verdedigers van het co-counselen denken namelijk misschien zelden na over politiek, maar de leider, Harvey Jackins, doet niet anders. Als je eenmaal geschriften van de co-counsel gemeenschap in handen hebt komt zijn politieke programma daaruit heel duidelijk naar voren.

Het hoofdpunt is het ontwikkelen van LEIDERSCHAP. Neerslag van dat hoofdpunt kan je ook vinden in Katijf, namelijk in de serie Doet leiden lijden, over het nieuwe leiderschap dat de vrouwenbeweging zo nodig zou hebben. Dat leiderschap is nodig voor het tweede punt, namelijk VERZOENING TUSSEN ONDERDRUKTEN EN ONDERDRUKKERS.

Moedeloosheid en therapie

Als je tegen linkse of feministiese of antiracistiese mensen zou zeggen dat ze zich onder leiding van een meneer uit Amerika en zijn vertegenwoordigers in Nederland, met konservatieven, seksisten en racisten moeten gaan verzoenen tegen betaling, dan zouden ze je waarschijnlijk raar aankijken. Als je precies hetzelfde zegt en je noemt het therapie (genezing van 'oude pijn' dan ook nog), dan melden er zich zo veel aan, dat er wachtlijsten gevormd moeten worden.

Dat mensen uit actiegroepen en verzetsbewegingen wel eens moedeloos worden omdat de overwinningen in de richting van gewenste veranderingen zo zeldzaam zijn, is heel begrijpelijk. Tegelijkertijd hebben liberalen in zoverre gelijk als ze waarschuwen dat al die teleurstelling en machteloosheid het risico in zich draagt, dat 'links' zich ineens gaat identificeren met sterke, kwaadaardige leiders, zeker als die beloven dat zij ook kleine leidertjes mogen worden. (De liberalen vergeten echter dat ze ook aan dit proces meedoen door te weigeren zich te verzetten tegen uitbuiting en onderdrukking.)

Je zou ook kunnen zeggen dat linkse mensen *altijd* labiel zijn, omdat ze naar een betere toekomst toewerken waarvan niemand het bestaan kan bewijzen. Ze hebben geen houvast aan het bestaande, want dat moeten ze juist bestrijden. Naarmate er meer te bestrijden valt en de gewenste toekomst meer uit het zicht verdwijnt, zijn er dan ook steeds meer linkse mensen die zich 'niet goed voelen'. En dan komt Harvey Jackins en die zegt dat dit allemaal te genezen valt:

'If any one individual reclaims her or his power and moves, that one individual can guarantee the future of the world' (PT 46,7) is de belofte. Die 'power' is 'de oneindige intelligentie' die niet goed zou werken omdat het 'geniale individu' in vroegere tijden 'pijn' ('distress') heeft opgelopen en allerlei gedrags-'patronen' ('patterns') is gaan ontwikkelen om die 'pijn' niet meer te voelen.

Als die 'pijn', aldus Jackins, alsnog 'ontladen' wordt verdwijnen de 'patronen' en komt de 'van oorsprong geniale mens' weer tevoorschijn. De verstoringen van de mens die volmaakt geboren wordt, komen op de eerste plaats van de kant van de ouders (moeders), die door kinderen niet onbeperkt te laten ontladen, die 'pijn' en 'patronen' aangebracht hebben.

Jackins claimt dat zijn pijnverhaal voor iedereen opgaat en hij schrijft:

'Dit principe wordt door de slachtoffers van onderdrukking aanvankelijk met verontwaardiging bejegend. "Je probeert me te vertellen dat die martelende en schietende mensen, dat die mensen die mijn familie de ogen uitstaken, onschuldige mensen waren? Je vertelt me dat Hitler een menselijk wezen was?" Ja, het is een grote steun voor ons om te realiseren dat de meest boosaardig funktionerende persoon in de wereld een menselijk wezen was onder de pijn, en dat hij zo boosaardig funktioneerde vanwege de pijn,' (PT 46,3)

Onderdrukkers en onderdrukten, beide hebben oude pijn en een patroon (*'De onderdrukker, de persoon die funktioneert als een onderdrukker, is altijd eerst zelf onderdrukt geweest en is vervolgens naar het andere eind van het onderdrukkingspatroon gemanipuleerd'*, aldus Jackins (PT 46,4)) en beide kunnen hun patronen laten verdwijnen door alsnog 'pijn' te 'ontladen'. Dit 'ontladen' is een fysiek proces:

'Ontlading bestaat uit een of meer lichamelijke processen die duidelijk te herkennen zijn: huilen of snikken (met tranen), trillen met koud zweet, lachen, boos roepen en heftige bewegingen met warm zweet (driftbui), levendig en belangstellend praten; en op een wat andere manier, geeuwen, wat vaak met krabben en uittrekken gepaard gaat.' (Handleiding, 23)

Aan het ontladen vooraf gaat - als we het goed begrijpen - een opsomming van 'slechte informatie' (bij 'het werken aan racisme' dus racisties gepraat). Volgens Jackins zijn namelijk door de onvoldoende ontladen pijn de informatieverwerkingsprocessen verstoord. Na het 'ontladen' komt het 'herwaarderen', het met trots en blijdschap over jezelf praten.

Het merkwaardige is weer dat allerlei mensen zonder meer geloven in de linkslouterende werking van dit alles. Er is toch wel een en ander bekend over therapieën; eindeloos wordt er gediskussieerd over voor- en nadelen, genezingspercentages, theoretische grondslagen, hun verhouding tot of kritiek op andere theorieën en therapieën. Bij Jackins is van dat alles niets te vinden. Hij levert gewoon een model van de hersenen, met tekeningen en al – een kruising tussen een pick-up en een gehaktmolen - zonder op één andere schrijver, stroming of onderzoek in te gaan, en al die studenten en welzijnswerkers gaan er braaf de boer-in mee op, alsof ze alles wat ze wisten vergeten zijn. Helemaal herboren.

Sekte of kerk

Het helemaal herboren zijn hoort bij het verschijnsel *sekte*. Een 'brain-washing' noemde een oud lid het co-counselen. *Alle* oude kennis wordt ongeldig verklaard, al het krities vermogen uitgeschakeld. Kritiek wordt opgevat als 'pijn' van de kritikus en moet dus fysiek 'ontladen' worden, opdat het kritiese 'patroon' verdwijnt.

Toch kan je de co-counselgemeenschap niet zonder meer afdoen met de term 'sekte'.

Daarvoor is de organisatie te modern, te bewust, te politiek, te geheim. Heel anders dan bijvoorbeeld de sekte van Bhagwan. Ook die richt zich tot ontevreden progressieve mensen, maar dat gebeurt allemaal heel openlijk. De aanhangersters moesten oranje kleren aandoen, en toen daar te veel grappen over gemaakt werden rode; ze moeten een ketting om hun nek hangen met een medaillon eraan. En op papier manifesteren ze zich - omdat ze anders onzichtbaar zijn als aanhangersters - met nieuwe *namen*. Ze horen alleen bij elkaar, en verder bij niemand. Ze leven alleen voor hun eigen zieleheil.

De leden van de co-counselgemeenschap moeten juist verborgen houden dat ze samen een sekte vormen. Ze moeten hun leer zo onopvallend mogelijk 'integreren' (infiltreren vinden ze waarschijnlijk niet zo'n mooi woord) in andere organisaties (PT 47,115). Co-counselers wordt afgeraden om met elkaar te praten als er niet co-counselers bij zijn.

Ontladen moeten ze dan zeker niet. Het co-counselen verplicht stellen op opleidingen moet afgeraden worden, want zelfs als alle kollega's het ermee eens zijn, kan je nog met nieuwkomers moeilijkheden krijgen. De terminologie van het co-counselen moet zo min mogelijk gebruikt worden. Probeer het in eigen woorden. Als je met groepen mensen te maken krijgt moet je proberen *het groepsdenken* en het *'samenwerken'* te versterken. Middelen daartoe zijn regelen dat niemand voor een tweede keer aan het woord komt, totdat iedereen aan de beurt geweest is (op het rijtje), mensen eerst 'goed nieuws' laten vertellen (weer het hele rijtje af), veel waardering geven (high quality attention), discussies starten over 'de macht van de menselijke aandacht voor de verbetering van iedere situatie, om het beste uit iedereen te halen.' (PT 47,15). In de Goed en Nieuwsbrief (de uitgave van de nederlandse afdeling van Jackins organisatie) staat het allemaal nog eens op een rijtje:

'Elke ervaren co-counselor wordt aanbevolen om minstens een steungroep van niet-co-counselors op te richten, met je burens, met de mensen op je werk en met mensen die dezelfde belangstelling hebben. Zo'n groep hoeft geen naam te hebben. De co-counselor moet er onopvallend de noodzakelijke theorie vertellen tot mensen er meer over vragen. Het leiden van de counselor bestaat eruit dat deze ervoor zorgt dat iedereen om de beurt zonder onderbreking wordt aangehoord, dat iedereen wordt gevraagd om het over iets positiefs te hebben voordat hij of zij over de moeilijkheden begint, dat er geregeld nieuwe mensen bij de groep komen en dat de groep zich opdeelt en dat een nieuwe leidster de groep gaat leiden, als de oorspronkelijke groep te groot wordt om iedereen aan de beurt te laten komen.' (GN 20, juni 1982).

(Als je iemand in je aktiegroep hebt zitten die alsmaar zeurt dat iedereen om de beurt moet en dat er zo weinig persoonlijke aandacht is en zo weinig positiefs, dan ben je nu gewaarschuwd.)

Dat er in Nederland door de vrouwen van de HC gemeenschap zo open en bloot over co-counselen geschreven wordt (in Katijf, Diva en Marge bijvoorbeeld) - zonder dat overigens het bestaan van een co-counselgemeenschap vermeld wordt - komt volgens ons doordat een groot deel van de vrouwenbeweging aan die term allang gewend is, omdat de Fort (feministische oefengroepen radicale therapie) sinds 1975 in haar pakket van vele 'technieken' onder andere een 'techniek' heeft zitten, die 'co-counselen' heet.

Jackins' organisatie Re-evaluation Counseling Community, in het Nederlands 'Herwaarderingcounselgemeenschap' profiteert op die manier van het voorbereidende werk van de feministische radicale therapie.

De oprichter van de nederlandse afdeling, Jaap Sanders, houdt zich in zijn geschriften voor de buitenwereld wel aan 'de eigen woorden opdracht'. Zo schreef hij in Marge en in het NIW artikelen die zonder de terminologie te gebruiken de leer verkondigen. Ook de verschillende vormingscentra die via een aantal van hun medewerksters de co-counselleer verspreiden gedragen zich in hun advertenties zoals het hoort. Drakenburg, de Borne, De Grupstal en de Oorsprong - nooit zal je door ze opgeroepen worden voor een co-counsel bijeenkomst. Hetzelfde geldt voor de 'hulpverleningscentra' voor vrouwen waar veel co-counselers werken: stichting De Maan in Amsterdam en stichting Balsemien in Den Bosch.

Gelukkig dus maar wat ons betreft dat de Ivabodames wel een en ander lieten doorschemeren, anders wisten we nog steeds niet waar 'het werken aan racisme', 'het werken aan antisemitisme', waar 'arbeidersklasse-achtergronden', 'boeren, arbeiders en middenstandachtergronden', kortom waar al die 'verschillen tussen vrouwen' opeens vandaan kwamen.

Nu, ze kunnen tenminste de voldoening hebben dat we er een beetje bang van worden, van de snelheid waarmee het 'herwaarderen' zich verspreidt. Niet dat het aantal leden van de gemeenschap zo groot is. Nationaal leidster van Nederland - Joke Hermsen, ook al een Ivabomedewerkster - noemde in de Goed en Nieuwsbrief het aantal 1000. Jackins schatte over de hele wereld 7 à 800.000. Vermoedelijk zijn er wel meer Jehovagetuigen, Mormonen, Moonsekteleden en Bhagwanaanhangsters. Het vervelende is alleen dat het co-counselen zo precies aansluit bij nieuw-rechtse tendensen. Niet je terugtrekken in religiositeit, of de straat op om via boekverkoop en liedgezing een berg geld voor de goeroes te verdienen of ergens met de sekteleden gaan samenwonen, maar actief aan het werk om het *groepsdenken* en *co-operatie* te leiden. Want niet het gezellige sekteleven is het officiële doel, maar het leiderschap over de

wereld. Harvey Jackins blijft er op hameren: niet bij elkaar blijven klitten, naar buiten, naar je toekomstige achterban! *'Every community member a community builder! Every community member a leader with a constituency in the wide world'* (PT 43)

Iets sekte-achtigs wat zich naar buiten keert om de wereld te veranderen door de bekering van iedereen ter hand te nemen noem je een kerk. In veel opzichten lijkt de gemeenschap inderdaad op een kerk, en wel op de grootste en de oudste: de katolieke kerk (waarmee hij in het amerikaans de afkorting dan ook nog gemeen heeft: R.C.: Roman Catholic (Re-evaluation Counseling.))

De organisatie

De paus, kardinalen, bisschoppen, priesters: allen zijn in de gemeenschap aanwezig, in dezelfde absolute hiërarchie. De paus is Harvey Jackins. Hij vaardigt encyklieken uit, waarin hij zijn ondergeschikten toespreekt over hun plaats in de gemeenschap en hun taak in de wereld (op de inhoudelijke verwantschap tussen Jackins' encyklieken en die van de pausen van de laatste eeuw komen we straks terug).

De zoon van Jackins, Tim, is zijn vervanger op aarde (dat is inderdaad goddelijk). De kardinalen zijn de door Jackins aangestelde 'nationale leiders'. De 'regionale leiders' zijn de bisschoppen (ook al - op voordracht van de nationaal leider - door Jackins benoemd); de 'leraren' en 'leraressen' tenslotte zijn de priesters. Om les te mogen geven hebben ze een door Jackins ondertekend certificaat nodig. In bezit van zo'n certificaat kunnen ze een co-counselklas starten (twee per jaar minimaal, anders raken ze het certificaat weer kwijt).

Het is absoluut niet de bedoeling dat iedereen die in een klasje zit tot de gemeenschap toetreedt. Iedereen heeft het leiderschap wel in zich, aldus Jackins, maar diegenen moeten tot toetreding gestimuleerd worden die met de minste investering het meeste opleveren (PT 42,9).

De leerlingen in de klasjes worden gesticht met het evangelie volgens Jackins, met biecht ('ontlading'), ritueel (rondjes) en teater ('demonstraties') waarbij de leerkracht ter stichting van de gelovigen een serie ontladingen ten beste geeft. Een getuige: 'En toen ging-ie vreselijk staan rillen onder het geroep van "Friesland, Friesland" of zoiets.' Financieel verkeert de Gemeenschap nog in het stadium van vóór 1870, toen de RK kerk zijn priesters ging salariëren. De leraren en leraressen in het co-counselen moeten in feite maar zien hoe ze hun kostje bij elkaar sprokkelen. 'Uitbreidingsgebieden' worden in het begin door de paus gefinancierd, maar op den duur moet het lesgeld echt uit de zakken van de leerlingen van het klasje komen. In ieder geval is een kwart van de opbrengst voor de centrale organisatie in Amerika, die er het 'uitbreidingsfonds' en het 'literatuurfonds' (Rational Island Publishers') mee financiert.

De literatuur is niet gering. Jackins schreef een stapel boeken, met als titels 'The human side of human beings', 'The Human Situation', 'The Upward Trend' en 'The Benign Reality' en natuurlijk 'Fundamentals of Co-counseling Manual' voor de beginners (behalve 'The Upward Trend' zijn ze allemaal ook onder andere in het nederlands vertaald). Ook gedichten van de hand van Jackins ('The Meaningful Holiday' en 'Zest is best') verschenen bij Rational Island en allerlei 'rough notes' van Jackins en anderen.

Naast videotapes en geluidskassettes verschijnen er in Amerika 31 tijdschriften. Een greep er uit: 'The Caring Parent', 'Complete Elegance' (voor gehandicapten), 'Forever and ever', 'Men', 'Priests and Nuns', 'Newsletter', 'Sisters', 'Wide World Changing', 'Working for a living' en 'Young and Powerful'. Allemaal voor verschillende doelgroepen en voor iedereen 'Present Time'. Vroeger kregen de leerkrachten over de hele wereld een keuze uit die bladen in consignatie toegestuurd, maar 'omdat het universum in een dalende lijn zit' moeten ze nu meteen betaald worden; meteen in de eerste les in een co-counsellesje moet bij leerlingen op koop van bladen aangedrongen worden. Niet uitlenen!

Nederland krijgt regelmatig complimenten van Jackins over de kwaliteit en het tempo van de ontwikkeling. Geen wonder want *in Nederland wordt de co-counselgemeenschap in feite door de overheid gesubsidieerd*. De verspreidingscentra zijn alle gevestigd in overheidsinstellingen; de verspreiding gebeurt grotendeels in betaalde tijd: Ivabo, Instituut voor kliniese psychologie in Utrecht, Vormingscentra De Drakenburg, De Oorsprong (al sinds 1977), De Grupstal en De Born. En verder dus in ieder geval De Maan in Amsterdam en Balsemien in Den Bosch. We begrepen

dat ook menig sociale akademie - via door één van bovengenoemde instellingen geleverde docenten - in de greep van het co-counselwezen verstrikt raakt. Hoeveel van al die overheidsgelden naar Amerika verdwijnt is ons niet duidelijk geworden. (Joke Hermsen deelde ons mee dat ze op vragen onzerzijds niet wilde antwoorden.) In de VS zijn trouwens betalingen aan RC aftrekbaar van de belastingen.

Boven schreven we al dat kritiek niet geduld wordt. Als iemand bijvoorbeeld wil weten waar het geld naar toe gaat, dan wordt haar of hem duidelijk gemaakt dat er 'pijnpunten' op geld zijn, die weggecounseld moeten worden.

Geen enkel van die bladen bevat dan ook enige kritiek, noch de Amerikaanse, noch de Nederlandse. Officieel heeft Jackins de eindbeslissing over wat wel of niet gepubliceerd mag worden. In Nederland heeft hij zijn bevoegdheid aan Hermsen overgedragen, die op haar beurt aan Sanders de censuur op de Goed en Nieuwsbrief heeft gedelegeerd, die hem zo nodig verdedigt: 'gevoelens moeten ontladen worden en niet overal uitgestald.' (GNB 16, mrt 1981)

In Present Time nam Jackins het weerwoord op de kritiek op het leiderschap voor zijn rekening. Er zijn mensen, aldus Jackins, die vinden dat *'de herwaarderingsgemeenschappen van het individuele leiderschap en de werkkonsensus, moeten teruggaan naar collegiaal bestuur en parlementaire meerderheidsbesluiten, en weer terug moeten gaan naar de pseudo-'democratie' van de westerse onderdrukkende samenlevingen'*. Dat soort kritieken moet opgevat worden als 'conditionering door de onderdrukkende samenleving', als gestimuleerde oude pijn die 'ontladen' moet worden (PT 44).

Behoeft aan democratie is een vorm van onderdrukking dus!

Religiositeit

Niet alleen de vorm van de HC gemeenschap, ook de inhoud is van de christelijke, met name de katolieke, godsdienst afgeleid.

Eén van de richtlijnen voor het beleid van de Gemeenschap van 1981-1983 luidt: *'Dat we over de mogelijkheid van lichamelijke onsterfelijkheid beginnen te ontladen en er over gaan praten.'* Voor degenen met een hang naar onsterfelijkheid bestaat in de VS al een blad, 'Forever and ever' geheten. Ook de bladen 'Priests and Nuns' en 'Transcendence' wijzen in de richting van een vermeend hiernamaals en Jackins is er geheel van overtuigd dat de menselijke 'genialiteit' een pendel naar de eeuwigheid inhoudt. Niet iedereen hoeft overigens dezelfde opvattingen te hebben over die 'onsterfelijkheid'. Het blad 'Transcendence' is speciaal in het leven geroepen om de verschillende religieuze behoeftes met elkaar te verbinden.

De mens die 'goed, geniaal en gelukkig' geboren is, is natuurlijk ook een religieus element. Geschapen naar Zijn Beeld, zoals degenen die godsdienstig zijn opgevoed nog wel weten. En toen uit het paradijs verjaagd omdat zij zondigde, weet u nog wel. Maar de Verlossing was altijd mogelijk. (Tot Calvin kwam met zijn predestinatie.) *'Er bestaan geen slechte mensen; er zijn alleen maar goede mensen die slechte dingen doen, wanneer zij van slag raken door de emotionele wond die hun omgeving hen heeft toegebracht. Er bestaan geen mensen die met opzet kwaad doen; er is sprake van ondoelmatig gedrag, waartoe onschuldige mensen gebracht worden door het leed dat hen is aangedaan en waarvan ze nooit hersteld zijn. Er bestaan geen gemene, moorddadige verdorven mensen; het zijn vriendelijke, behulpzame, liefdevolle mensen, die gedwongen worden tot gemeen, moorddadig en verdorven gedrag door niet geheelde wonden waarvan zij zelf de eerste slachtoffers zijn.'* (Harvey Jackins in 'Het menselijke van de mens')

In deze preek springt tegelijk het wezenlijke verschil tussen de katolieke kerk en de therapeutische gemeenschap van Jackins naar voren, het verschil tussen de 'biecht' en de 'ontlading'. Het katholicisme gaat er immers wel degelijk van uit dat mensen verantwoordelijk zijn voor hun eigen daden; de biecht is een middel om via 'berouw' 'vergiffenis' te krijgen voor de, verkeerde daden. Wat Jackins echter doet is zijn onderdanen *ontheffen van hun persoonlijke verantwoordelijkheid*. De 'ontlading' is het ritueel afschudden van die verantwoordelijkheid.

De verzoening

Het is duidelijk dat een theorie waarin uitgegaan wordt van zielige onderdrukkers vol met oude pijn de revolutie door de onderdrukten niet als uitkomst zal hebben. Sterker nog, het co-counsel wezen gaat er gewoon van uit dat 'onderdrukten' helemaal niet echt onderdrukt worden. Die onderdrukking zit in henzelf, is geïnternaliseerd, is een 'patroon', dat 'ontladen' kan worden. Dan houdt de onderdrukking vanzelf op.

De boodschap van Jackins aan onderdrukkers en onderdrukten om zich met elkaar te verzoenen lijkt zeer nadrukkelijk op de boodschap van een echte paus, die het als het doel van de katholieke kerk zag om Kapitaal en Arbeid met elkaar te verzoenen. In 1891 verscheen de encycliek 'Rerum Novarum' van de hand van paus Leo XIII. Het was de tijd waarin de arbeiderstbeweging werkelijk macht leek te krijgen. Leo XIII gebruikte de woorden van het socialisme zelf om de wind uit de zeilen van die beweging te krijgen: zo begint de encycliek, na de kop 'Rechten en plichten van kapitaal en arbeid':

'Dat de geest van revolutionaire veranderingen, die al lange tijd de naties van de wereld verstoord heeft, de sfeer van de politiek heeft overstegen en zijn invloed heeft doen voelen in de verwante sfeer van de praktische economie, is niet verrassend. De elementen van het konflikt dat nu woedt zijn onmiskenbaar in de grote uitbreiding van industriële ondernemingen en de fantastische ontdekkingen van de wetenschap; in de veranderde relaties tussen patroons en werklieden; in de enorme fortuinen van een klein aantal individuen en de uiterste armoede van de massa's; in de toegenomen zelfstandigheid en de nauwere wederzijdse verbinding van de werkende klassen; zoals evenzo, tenslotte in de heersende morele verwording... (...)

We zien hoe dan ook duidelijk - en daar bestaat algemene overeenstemming over - dat snel enige geschikte remedie gevonden moet worden tegen de ellende en het leed die zo onrechtvaardig op de meerderheid van de werkende klasse drukken; want de oude werkliepengildes werden vorige eeuw afgeschaft, en geen andere beschermende organisatie heeft hun plaats ingenomen.

Door openbare instellingen en door wetten werd de oude religie opzij gezet. Vandaar dat het beetje bij beetje zover gekomen is dat werklieden geïsoleerd en hulpeloos uitgeleverd zijn aan de hardvochtigheid van de werkgevers en de gulzigheid van de ongecontroleerde competitie. Het kwaad is nog toegenomen door roofzuchtige woeker, die, hoewel meer dan eens door de Kerk veroordeeld, toch, onder een andere vermomming nog steeds beoefend wordt door begerige en hebzuchtige lieden. Hier moet aan worden toegevoegd dat het huren van arbeidskracht en het bedrijven van handel gekonsentreerd zijn in de handen van relatief weinigen; zodat een klein aantal zeer rijke lieden in staat zijn geweest om de wemelende massa's van werkende armen een juk op te leggen dat weinig beter is dan het juk van de slavernij.'

In zijn diagnose van de ellende hield de paus in grote lijnen dus de socialistiese lijn aan. Maar zijn therapie luidde wel wat anders:

'De grote vergissing die betreffende de zaak die wij nu onder beschouwing hebben, gemaakt wordt, is om mee te gaan met de opvatting dat een klasse van nature vijandig staat tegenover een klasse, en dat de rijke en de werkende lieden van nature bestemd zijn om in wederzijds konflikt te leven. Deze visie is zo irrationeel en zo fout dat precies het omgekeerde waar is. Precies zoals de symmetrie van het menselijk lichaam het resultaat is van de gepaste ordening van de verschillende delen van het lichaam, zo wordt in een staat door de natuur verordend dat deze twee klassen in harmonie en overeenstemming moeten leven, teneinde het evenwicht van het staatslichaam te handhaven. Ieder heeft de ander nodig: kapitaal kan niet zonder arbeid, noch kan arbeid zonder kapitaal. Wederzijdse overeenstemming heeft de schoonheid van een goede orde, terwijl een voortdurend konflikt noodzakelijkerwijs verwarring en woeste barbarij voortbrengt. Om een dergelijk streven te voorkomen en om het te ontwortelen, beschikten de christelijke instellingen over een veelvuldige en fantastiese doelmatigheid. Op de eerste plaats bestaat er geen machtiger bemiddelaar dan de religie (waarvan de Kerk zowel tolk als bewaker is) bij het naar elkaar toetrekken van de rijken en de werkende klasse, door iedereen te herinneren aan zijn plichten ten aanzien van de ander, en in het bijzonder aan hun plichten van rechtvaardigheid.'

En nu Harvey Jackins, in een rapport aan de wereldkonferentie van 1982 (PT 47,11):

'De onderdrukking van de werkende klasse, die in zijn fundamentele en kern bestaat uit economische uitbuiting is de fundamentele onderdrukking in deze samenleving. Het afpakken van de waarde die zij produceren van de werkende mensen die produceren door de mensen die 'bezitten' is waar de hele samenleving 'om draait'. ALLE ANDERE ONDERDRUKKINGEN WERDEN ONTWIKKELD TER VERSTERKING VAN KLASSE-ONDERDRUKKING, ALS MIDDELEN OM DE EKONOMIES ONDERDRUKTEN TEGEN ELKAAR TE VERDELEN OM HUN ONDERWERPING AAN EN INSTEMMING MET HUN EKONOMIESE UITBUITING TE VERZEKEREN. Dit begon in de eerste slavenmaatschappijen en duurt voort tot in deze tijd. Werkende mensen zijn verdeeld langs lijnen van geslacht, langs lijnen van leeftijd, langs lijnen van ras, fysiek vermogen, lengte, aan- of afwezigheid van een fysieke handicap, seksuele voorkeur, religie, nationaliteit, cultuur en taal en worden ertoe getracht elkaar te onderdrukken en als zodanig worden zij ontmoedigd om zich te verenigen tegen economische uitbuiting.'

Dat is woeste taal. Zo woest dat je bijna zou denken dat hij echt zou oproepen tot de revolutie, tot de snelle toeëigening van de produktiemiddelen door het rijtje onderdrukten dat door hem opgesomd wordt. De volgende passage uit zijn toespraak bevat echter een geheel andere boodschap:

'De onderdrukking van jonge mensen door volwassenen is 'het oefenterrein' voor alle andere onderdrukkingen. Als volwassenen geen machteloze patronen vroeg in het leven van ieder jonge persoon zouden installeren, als de onderwerping van het jonge persoon niet geforceerd werd in deze vroege tijd van fysieke kleinheid, ontoereikende informatie, afhankelijkheid van anderen, en naïeve verwachtingen omtrent een goede behandeling door omringende mensen, dan zouden latere onderdrukkingen moeilijk of onmogelijk geïnstalleerd kunnen worden. DE PATRONEN DIE INGELEGD ZIJN DOOR VOLWASSEN MISHANDELING VAN JONGE MENSEN WORDEN GEBRUIKT ALS FUNDAMENT VOOR DE INSTALLATIE VAN ALLE ANDERE PATRONEN VOOR ONDERDRUKKING.'

En zo is het dan ook mogelijk dat in hetzelfde blad waar economische uitbuiting tot 'kern' van alle onderdrukking wordt uitgeroepen, een entoesiast verslag is opgenomen van een 'Bezittende klasse workshop.'

'Eerst hielden we ons bezig met het isolement en 'afstandelijkheid' die het resultaat was van een opvoeding die ons als kinderen scheidde van onze gezinnen, eerst door kinderjuffrouwen en bedienden om op ons te passen, en later door naar kostscholen gestuurd te worden. Goede demonstraties en de tegenstelling die in de sekties door werkelijk lichamelijke nabijheid werd geboden, zorgden voor een heleboel ontlading. Vrouwen zijn in staat gesteld om hun vermogen tranen te ontladen te bewaren, omdat een maatschappelijk patroon hen toestond 'zwak' te zijn. Precies zo hebben mensen uit de bezittende klasse een bevattingsvermogen behouden van wat leiderschap en funktioneren in een rationele wereld zouden kunnen betekenen. Maar het raakte bij ons in de war omdat het samenging met separatie, zelfopoffering en een giganties verantwoordelijkheids patroon.' (...) 'Vervolgens werd de kwestie 'rijkdom' stevig onder handen genomen. We hadden veel verschillende achtergronden - zeevaart, leger, landeigenaars, de kerk en de mediese wereld. Met de grote groep hadden we een klas met verschillende mini's en keken we naar 'wat was er goed aan om veel geld te hebben', 'wat was er slecht aan of welke rampen overkwamen mij met geld' en tot slot 'wat ben ik waard?'

Dat er verschil bestond tussen het bezit van eigendom, land, juwelen en geld kwam meteen aan de oppervlakte, en vooral in de demonstraties werd duidelijk, toen mensen ontladden, met wat voor verwarringen rond geld upper-classkinderen te maken hadden.' (...) De volgende ochtend maakten we in de klas een gezamenlijke aanval op de geïnternaliseerde onderdrukking, gebruik makend van de techniek 'wat ik er fijn aan vind om tot de bezittende klasse te horen; 'Wat ik fijn vind aan andere mensen uit de bezittende klasse;'. 'Wat ik vervelend vind aan het bij de bezittende klasse te horen;'. 'Wat ik vervelend vind aan andere mensen uit de bezittende klasse.' We brachten in de sekties dat werk tot een goed resultaat. Naast demonstraties met individuen in de klas, deden twee co-counselleiders ook nog prachtig werk door te ontladen wat er aan geïnternaliseerde onderdrukking tussen hen instond.

Het was belangrijk voor me dat tijdens de hoogtepunten en het afscheid, onze verschillen spontaan geclaimd werden; namelijk Schotse en Ierse afkomst, en het leek me dat we al in beweging kwamen om trots te claimen over andere terreinen en we lieten horen dat de volgende

workshop (één per jaar planden we) bevrijdingsgroepen willen doen. We bereikten een enorme veiligheid. Vaak voelden we het niet maar handelden we naar de zekerheid dat het er was, en wat mezelf betreft, ik had het gevoel dat iets diep in mij op de plaats geschoven was. Ik denk dat misschien van nu af aan co-counselworkshops in zoverre anders kunnen zijn, omdat mensen uit de bezittende klasse niet alleen met trots kunnen verklaren wie zij zijn, maar ook vreugde in elkaar kunnen scheppen en vandaaruit verder kunnen komen met het werk dat ze onder handen hebben. Er was iets 'anders' aan deze workshop omdat we eindelijk de censurerende processen, die zowel in HC als in de hele wereld, werkzaam zijn, wegtilden...' (PT 47,67)

Het klasse-erfgoed en de nieuwe bewegingen

Het 'ontladen' van de 'nadelen' van de klasse-achtergrond en het beleven van 'trots en eensgezindheid' over de voordelen is het basismodel voor het 'werken aan klassisme'. In Nederland zijn er nog geen 'bezittende klasse leden' tot de gemeenschap toegetreden, zodat categorie A: klasse, het moet doen met de onderafdelingen: Arbeiders, Boeren en tuinders, Lagere middenklasse, Middenklasse, Hogere middenklasse en Middenstand (GN 22, nov. '82).

Mocht iemand denken dat drommen fabrieksarbeidersters en tuindersters zich wekelijks naar een co-counselklasje begeven - dat is dus niet zo. Samenstelling gebeurt op grond van 'achtergronden' ('heritage' in de VS). De sociale positie van ouders of grootouders of betovergrootouders wordt - als ware die positie erfelijk - tot onderdeel van de identiteit van de middenklassers die deel uitmaken van de Gemeenschap. Zij die enige voorouder hebben die werkzaam was in 'de basisindustrie' moeten vooral gestimuleerd worden het leiderschap in de gemeenschap en daarbuiten op zich te nemen. *'Ons gevecht is het vooral geweest om de noodzaak van leiderschap te bewijzen. Daar hebben we aardig wat aan gedaan; en het is er zeker gemakkelijker op geworden sinds de werkende klasse leiderschap op zich nam binnen de HC gemeenschap'*, aldus Jackins (PT 42,11).

De verzoening die binnen die verschillende gekonstrueerde groeperingen op grond van 'klasse' moet plaatsvinden, is dat ze, na groepsgewijs bij elkaar 'ontladen' te hebben en vervolgens 'geherwaardeerd' ('het is fantasties om een arbeiderklasse-achtergrond/ landarbeidersklasse-achtergrond, middenstandsachtergrond enz. enz. te hebben'), de leden van de andere 'klasse' ontmoeten om te horen hoe vreselijk en ook hoe fijn hun leven is, en daardoor wederzijds begrip te kweken. Juist omdat in Nederland de Gemeenschap grotendeels bestaat uit welzijnswerkersters of mensen die een opleiding daarvoor volgen, levert die gemeenschappelijke 'verzoening', met instandhouding van 'de eigen klasse-achtergrondidentiteit', een oefening in een nieuwe beheersingstechniek voor het welzijns-werk en verwante gebieden.

Nu is Jackins' verzoeningsmodel niet op de eerste plaats gericht op de verzoening tussen 'kapitaal' en 'arbeid', zoals Leo XIII en Pius XI die voor zich zagen. Die verzoening is immers met medewerking van vakbonden en sociaal-demokratiese politieke partijen, vanaf het begin van de eeuw steeds nadrukkelijker tot stand gekomen; het kapitaal en de blanke mannelijke arbeiders hebben elkaar als 'sociale partners' best weten te vinden. Zo goed, dat vanaf het eind van de jaren zestig allerlei nieuwe autonome bewegingen ontstonden om die harmonie te doorbreken. De 'vergeten groepen' claimden hun plaats in de klassenstrijd. In de VS kwamen de zwarten in opstand. In de VS en in de rest van de westerse wereld 'de' vrouwen. Twee belangrijke doelgroepen van de co-counselbeweging.

De 'black movement' werd met alle beschikbare staatsgeweld uitgeschakeld, de aanvoerders vermoord. In de bladen Present Time en Black Re-emergence is over dat alles niets te vinden. Ook niet over uitbuiting, getto's, werkloosheidscijfers, Ku Klux Klan en racistiese wetten en bestuurders in veel Amerikaanse staten. Niets over de immigratiewetten die tot in de jaren veertig van kracht waren, over wettelijke verboden op 'gemengde' huwelijken, over het registratiebeleid van 'de hoeveelheid zwart of gekleurd bloed' die iemand zou bezitten, over de 'all white male dominated society' - niets van dat alles.

Mensen die onder enige vorm van racisme vallen, hebben volgens de co-counselgemeenschap op de eerste plaats 'geïnternaliseerde onderdrukking' in zich. In de slaventijd werden ze wel onderdrukt; om dat te overleven hebben ze een bepaald soort gedrag ontwikkeld. Gedrag dat nu

nergens meer op slaat maar wel via de opvoeding aangeleerd wordt. Ze gedragen zich als het ware alsof ze onderdrukt worden. Dat moeten ze afleren.

Hun 'patroon' moet verdwijnen door de 'pijn' te 'ontladen'. Als ze 'ontladen' hebben moeten ze 'geherwaardeerd' worden - 'ik ben er trots op zwart te zijn', 'het is fantasties om zwart te zijn'. 'De witte kant' ontlaadt 'verkeerde informatie', gevolgd door de 'herwaardering' 'Ik ben er trots op wit te zijn!'

Herwaardering van racisme en nationalisme

'De richtlijnen voor de herwaarderingscounselgemeenschappen 1981-1983' luiden: '*Door-gaan met het reiken naar volledige en uitgelaten trots over wie we zijn, met onze volledige genetische, etnische, kulturele en nationale achtergronden*'. (Richtlijnen p. 39).

De separatistische politiek die aan deze verontrustende uitspraak gekoppeld is, luidt als volgt: mensen horen in groepen te gaan zitten met 'dezelfde etniese' achtergrond – dat wil zeggen ze horen thuis bij degenen met 'hetzelfde land van herkomst'. Of die 'herkomst' nu 5 jaar, 50 jaar of 5 eeuwen geleden heeft plaatsgevonden, hij hoort bij de 'identiteit' van de mensen. Een 'identiteit' die door 'patronen' zoek geraakt zou zijn en na 'ontlading' weer opgespoord moet worden. '*Deze destruktieve en pijnlijke gedragingen en gevoelens zijn geen deel van onze werkelijke cultuur. Ze zijn geen deel van de aard van zwarte mensen*', luidt het in Black Re-emergence (2, p. 6). De combinatie van de woorden 'cultuur' en 'aard' doet het ergste vrezen over de opvattingen van Jackins en de zijnen over 'genetiese' achtergronden.

Hoe, als alle mensen naar 'land van herkomst' ingedeeld worden, vanzelf groepjes 'autochtonen' overblijven met hun eigen 'land van herkomst'-programma, blijkt uit de nederlandse Goed en Nieuwsbrief. Een workshop:

'Ik heb zelf in de blanken tegen racismegroep gezeten. We werkten volgens de driestapstechniek, waarbij de eerste stap voorafgegaan of vervangen werd door het trots-zijn op je blank- en Nederlands-zijn. Het was een grote groep (zeven mensen) en er is prima ontladen. We sloten af met het zingen van volksliederen, waarbij het volgend lied (vooral de laatste regels) velen tot ontlading bracht

Waar de blanke top der duinen

Glinstert in de zonnegloed (...)

Ik heb u lief mijn Nederland

IK HEB U LIEF, MIJN NEDERLAND!'

Nationalisme en racisme, de co-counselgemeenschap laat de verbindingen weer tot leven komen.

In Nederland zijn de tot nu verzamelde categorieën: Chinezen en Peranakan Chinezen; Indische Nederlanders, Surinamers, Antillianen, Limburg en Joden. Die vallen onder categorie B van de onderdrukten (Kategorie A was 'klasse'). Maar ze zijn niet alleen in die categorie. Hun medeonderdrukten categorie B zijn: Jongeren van 16-21; Ouderen; Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen; Gehandicapten; Stotteraars; Ex-patiënten uit de geestelijke gezondheidszorg; Vrouwen; Ouders; Kollaborateurs en hun kinderen. Ingedeeld worden in categorie B betekent naast 'ontladen' en 'herwaarderen' ook dat er misschien wel een ander klupje co-counselors zichzelf tot 'bondgenoot' van je uitroept. De 'bondgenoten met onderdrukte groepen' zitten met elkaar in categorie C. Tot nu toe zijn er bondgenoten met kinderen tot 16 jaar; met gehandicapten; met ex-patiënten; met joden; met zwarte mensen. Ook 'mannen' zitten in de categorie - maar van wie ze bondgenoten zijn staat er niet bij, (Ja, natuurlijk van 'vrouwen', maar daar komen we straks op terug.)

Leidster van de 'bondgenoten van zwarte mensen' is in Nederland Lida van de Broek, Uit dat 'bondgenootschap' komen al die 'witte-vrouwen-groepen' die 'werken-aan-hun-racisme' voort en die 'er trots op zijn dat ze wit zijn'. Zo betekent 'bondgenootschap' met joden in de Verenigde Staten onder andere 'trots leren zijn op het goy zijn' en in Nederland 'samen met joden eten en/of sabbath vieren'. Joden schijnen ook zo hun eigen verplichtingen opgelegd te krijgen. Als speciale verzoening heeft Sanders voor hen verzonnen een ekskursie naar Westerbork samen met kinderen van NSB-ers. Mondeling kregen we ook nog door dat een reis naar Duitsland is

georganiseerd voor 'de verzoening met kinderen van SS-ers'. Aangezien in categorie B niet alleen kinderen van 'kollaborateurs' maar ook kollaborateurs zelf tot de onderdrukte groepen gerekend worden, - in GNB 20 staat dan ook een verslag van een workshop waar iemand van de Waffen-SS bij was - vrezen we nog gruwelijker verzoeningsopdrachten voor de toekomst. Joden moeten ook 'iedereen verwelkomen in het jodendom' (Lechaim en GNB). Die 'verzoeningsreisjes' worden dan ook gedragen door mensen die ergens in de zoveelste generatie nog een joodse grootvader ontdekt hebben. Die zijn daarmee ook joods (joods zijn is enorm in in de co-counselgemeenschap, vertelde een oud-lid) en kunnen daarom tot 'verzoeningen' oproepen.

De vrouwenbeweging

'Van de vele pogingen in de laatste dertig jaar om volksbewegingen te maken, is de succesrijkste en hardnekkigste beweging die als grote beweging het nieuwste is voor de wereld, de bevrijding van vrouwen', aldus Harvey Jackins (PT 46). 'De vrouwenbeweging is de machtigste bondgenoot van de bevrijdingsbeweging van de werkende klasse. Een geweldige kracht ligt klaar om afgetapt te worden.

Via stoutmoediger leiderschap en een juistere politiek en vooral via de oprechte steun van de werkende klasse en andere bevrijdingsbewegingen, is het heel wel mogelijk dat de vrouwenbeweging de toekomst van de mensheid kan bepalen.'

Over dat leiderschap kan je in de artikelen van de Ivabodames van alles lezen. Anja Meulenbelt gaf in de Waarheid van 1 mei 1983 ook al iets aan van 'een juistere politiek', maar we laten liever Harvey zelf aan het woord over de wegen die het feminisme moet gaan bewandelen, opdat 'de kracht van de vrouwenbeweging afgetapt kan worden'. In de Goed en Nieuwsbrief 19 (maart '82) vonden we zijn volgende boodschap:

Innige vriendschap tussen mannen en vrouwen

'De werkelijkheid is dat vrouwen en mannen van nature geneigd zijn om voortreffelijke, prettige relaties met elkaar aan te gaan en alleen patronen staan dergelijke voortreffelijke relaties in de weg. ALLE VROUWEN ZIJN VAN NATURE GEINTERESSEERD EN VERLANGEN ERNAAR OM INNIGE VRIENDEN MET ALLE MANNEN TE ZIJN. ALLE MANNEN ZIJN VAN NATURE GEINTERESSEERD EN VERLANGEN ERNAAR OM INNIGE VRIENDEN TE ZIJN MET ALLE VROUWEN. Elke vrouw wordt blijikbaar van nature aangetrokken tot elke man, en elke man tot elke vrouw.' (...) 'Ik speculeer dat er van nature ook belangstelling bestaat vanwege onze verschillen; dat vrouwen altijd gefascineerd worden door mannen omdat ze van henzelf verschillen en dat mannen evenzo vanwege het verschil door vrouwen gefascineerd worden. Sommige mensen zijn het op dit punt totaal met me oneens en houden vol dat elke bijzondere aantrekkingskracht op patronen gebaseerd is, maar ik denk niet dat dat waar is. Ik denk dat er bovenop de algemene aantrekkingskracht, die er tussen mensen is, een speciale, van nature gegeven aantrekkingskracht tussen de twee seksen bestaat.. (...)

'Mannen wordt niet alleen geleerd om 'neer te kijken op' of 'de baas te zijn over' of 'zich beter te voelen dan' vrouwen, maar hen wordt ook geleerd om vrouwen als de enige bron te zien voor menselijke aandacht, warmte, zorg, aanraking en menselijke belangstelling. Aangezien de 'grote jongen' en de homofobie conditionering mannen afsluiten om nog enige van deze warmte van andere mannen te verwachten of zich hiervoor tot hen te richten, groeiden wij mannen allemaal op met het niet als zodanig onder ogen geziene, maar wel duidelijke idee dat we alleen van vrouwen enige troost, warmte of menselijkheid kunnen ontvangen.' (...) 'Dit geeft vrouwen (althoewel ze zich hier vaak of gewoonlijk niet van bewust zijn) een enorme macht over mannen, en waar mannen aan bloot staan, ook al kunnen ze hierover meestal niet nadenken of er vraagtekens bij zetten. Dit is de macht om af te wijzen. Alle mannen in onze cultuur leven in de vreselijke angst om door vrouwen afgewezen te worden. Als een jongen genoeg tegen zijn angst en verlegenheid ingaat en op een schoolfeest een meisje ten dans vraagt dan hoeft ze alleen maar (bang als ze zelf is) haar hoofd te schudden en 'Nee, niet met jou!' te zeggen om hem in de afgrond van totale afwijzing te laten storten.' (...)

'Elke vrouw kan elke man aantrekken die ze wil hebben als goede, innige vriend en kan die relatie bestendigen als ze in staat is om drie dingen te doen: (1) Zichzelf de moeite waard, aardig en

aantrekkelijk vinden en dit aan de man duidelijk maken door haar uiterlijk, haar houding, haar gelaatsuitdrukking, haar stem en haar woordkeuze. (2) Aangeven dat ze de man interessant en aantrekkelijk vindt en dat ze hem graag als vriend zou willen hebben en (3) Duidelijk maken aan de man dat hij niet het gevaar loopt door haar persoonlijk afgewezen te worden.' (...)

'Het hebben van een groot aantal warme, innige vriendschappen met mannen geeft elke vrouw de achtergrond waardoor ze met veel meer vrijheid, welke andere aanvullende relatie die ze wil beginnen dan ook, kan kiezen. Ze bevindt zich in een veel betere positie om een minnaar, echtgenoot, mede-ouder, zakenpartner of wie dan ook te kiezen als ze kan kiezen uit haar talrijke warme, innige, elkaar respecterende, mannelijke vriendschappen.' (...)

"Ik denk dat inderdaad elke vrouw het zou toejuichen om een relatie aan te gaan met een man die (1) Zich goed over zichzelf voelt als man, verrukt is over het feit dat hij een man is, daar trots op is en dat laat zien door zijn houding, zijn gelaatsuitdrukking, zijn stem, woordenkeuze, etc., (2) Aangeeft dat hij de vrouw in eerste en voornaamste plaats als mens waardeert. (Alhoewel de deur open kan blijven staan voor de mogelijkheden van een ander soort van relatie.) (3) De vrouw met volledig respect behandelt en op elke manier 'zich fatsoenlijk' gedraagt. Ik ben nog nooit een vrouw tegengekomen (en ik heb het nu niet over bepaalde patronen) die niet enthousiast zou zijn om zo'n man als vriend te hebben. En mijn eigen ervaringen als man bevestigen dit.'

Verzoening dus. Alweer. Eerst met vrouwen in een klasje om te ontladen en te herwaarderen. Dat herwaarderen betekent opspringen met de handen naar het plafond onder het blijmoedig geroep van *'Het is fantasties om een vrouw te zijn; Ik ben een vrouw in iedere vezel, in iedere cel van mijn lichaam'*, enz.

Mannen ook in een klasje - zelfde program, maar nu zit er in iedere cel een blijde man. Dan 'gemengd'. Ontladingen en vervolgens gejuich van de vrouwen over hoe fantasties mannen zijn, vice versa. Zowel uit de Amerikaanse als uit de Nederlandse bladen blijkt dat vrouwen niet zo snel naar die mannen toegejaagd willen worden. De duur van de vrouwenklasjes is dan ook wat verlengd in de loop van de tijd. Maar de verzoening moet er komen, worden de leidersters niet moe uit te leggen. Mannen zijn de vijand niet, schrijven ze in alle toonaarden. Het zijn de 'patronen'.

Uit het natuurmodel over de innige vriendschappen tussen vrouwen en mannen, volgt natuurlijk ook dat homoseksualiteit een 'patroon' is. Jackins zelf vindt homoseksualiteit irrationeel gedrag. Een aantal van de leiders heeft enige soeplesse ten aanzien van de behandeling van dat gedrag weten te bewerkstelligen. Counselors mogen zelf bepalen of ze de homoseksualiteit van hun cliënten wensen op te vatten als 'rationeel' of 'irrationeel'. In het laatste geval moet het 'weggecounseld' worden. In Present Time (46, 59) staat dan ook een aandoenlijk verhaal van een bekering van een vrouw. Ze vond haar vriendin echt heel aardig, maar nu ze dankzij de co-counselbeweging een vriend heeft is het leven toch nog veel mooier geworden.

De vrouwenbeweging heeft ook zo haar politieke fouten gemaakt op het gebied van de abortusstrijd. In Sisters, nr. 5, wordt dat duidelijk gemaakt. Het centrale punt is de vraag of een foetus een menselijk wezen is of niet. Een aantal vrouwen vertelt over 'pre-natale ervaringen'. Eén vrouw wil daar een lezing over houden op een abortusforum, waar iemand anders een verhaal zal gaan houden over hoe onzinnig het is om foetussen mensenrechten toe te kennen. Wat moet ze doen? Ook in de kolommen van Sisters snelt Harvey Jackins te hulp:

'Wat betreft jouw behoefte om helder jouw positie inzake de volledige menselijkheid van de foetus over te dragen -, ik ben het daar absoluut mee eens en ik vind het ook noodzakelijk om zo'n positie in te nemen. Anders handelen betekent een degradatie van onze menselijkheid en betekent een vermomming van moorddadige onderdrukking. Precies zoals antisemitisme een openingswieg betekent voor de vernietiging van iedere groep mensen, betekent het als vernietigbaar kategoriseren van een heel jong mens (de foetus) een precedent voor het vernietigen van welk menselijk leven dan ook.'

Hij vervolgt dat ze zich in haar lezing niet moet houden aan *'de idiote onderzoeksopvattingen van andere mensen'*, maar telkens weer moet benadrukken dat zij zelf, en vast ook heel veel andere mensen, 'pre-natale' ervaringen heeft gehad en dat ze dus nooit aan het 'vernietigen' van een mensenleven mee zou werken. Vervolgens moet ze, aldus Jackins:

'zeggen dat onder de huidige wanhopige voorwaarden natuurlijk aan vrouwen de kans gegeven moet worden om te kiezen of ze de zwangerschap willen uitdragen of niet...'

Dat verhaal over de onderdrukking van vrouwen moet ze dan weer beëindigen met:
'Ik persoonlijk echter zou er bij iedere vrouw op aandringen om haar rechten om zelf te beslissen te gebruiken in de richting van een volledig respect voor het leven, in ieder stadium van zijn ontwikkeling.' (Sisters 5, p. 96)

De antikernwapenbeweging

Er is één beweging die niet in het bondgenoten-verzoeningsmodel van het co-counselwezen lijkt te passen: de antikernwapenbeweging. Jackins stelt tenminste niet aan vredelievende mensen voor om zich met oorlogszuchtige militairen en politici te verzoenen. Maar hij wil toch de kans om *'heel de mensheid te verenigen'* niet missen, en kondigde daarom op een workshop eind november 1981 (toen net miljoenen mensen in Europa tegen kernwapens hadden gedemonstreerd) zijn nieuwe aanpak af: *'Er bestaat een overweldigende behoefte aan initiatief van de kant van de volkskrachten. Een paar mensen zijn overal bezig om organisaties bij elkaar te krijgen en zich uit te spreken, maar ze zijn ook duidelijk overal verward door de enorme angst die zij voelen, de overweldigende verlamme angst voor de holocaust, die hen verhindert om vrije, flexibele aandacht aan het probleem te besteden en er rationeel over na te denken. Hier hebben co-counselers een heel speciale rol te spelen om een juiste waarneming van de situatie te vormen en over te dragen en om werktuigen te vormen om met de verlamme angst om te gaan.'* (PT 46)

De werkwijze is natuurlijk weer heel eenvoudig. De angst moet eerst 'ontladen' worden; dan moet er geherwaardeerd worden. Was die angst voor kernwapens wel reëel? Ene Hans Donkersloot, de Nederlandse kontaktpersoon voor de antinukleaire co-counselvleugel, geeft in de Goed en Nieuwsbrief 21 aan hoe dat herwaardenen het best kan gebeuren:

'één techniek blijkt heel goed te werken, waarbij de cliënt vol vertrouwen zegt (in stem, houding, gelaatsuitdrukking; de counselor doet dit voor): "het zal niet gebeuren, want..." en aanvult wat hem of haar te binnen schiet.'

Een maand later, in GNB 22 staat: *'Hans Donkersloot heeft veel contacten met de antikernwapenbeweging. Er komt hier weinig van de grond vanwege de verinnerlijkte onderdrukking van Europeanen t.o.v. USA. We zouden veel steun moeten geven aan Leslie Browne.'*

Dus toch nog verzoening, via een Amerikaanse co-counseldignitaris, van die lastige Europeanen met de VS!

Konklusie

Het Herwaarderingscounselen of co-counselen is een effectief en goed georganiseerd propaganda-apparaat voor nieuw-rechtse ideeën. De gemeenschap is tegen democratie, discussie en denken. Hij herwaardeert blank nationalisme, mannelijke trots en kracht en biedt tegelijk identiteiten aan op grond van racistiese afstammingsbegrippen. Hij propageert verzoening en eensgezindheid onder Leiderschap met een hoofdletter. Hij voert stiekeme propaganda tegen vrijheid van abortus en homoseksueel gedrag en reduceert economiese uitbuiting tot geïnternaliseerde onderdrukking op het gebied van geld. Hij maakt gebruik van de twijfels en zwakten van linkse bewegingen in tijden van economiese crisis. Hij biedt progressieve mensen een Herwaardering van rechtse ideeën en idealen, onder het etiket van persoonlijke bevrijding.

Het is op zichzelf onbegrijpelijk dat er de afgelopen jaren in Nederland slechts vier kritiese artikelen, en één kritiese skriptie aan de co-counselgemeenschap gewijd zijn. Wij kunnen dit alleen verklaren uit de algemene medeplichtigheid van links - juist, en vooral klein-links - aan het welzijns- en vorming~werk, dat zoveel werkgelegenheid verschaft aan de progressieve delen van de nieuwe middenklasse. Zelfs Achterhuis is teruggekrabbeld van zijn kritiek op de 'markt van welzijn en geluk', toen het vermaledijde welzijnswerk door bezuinigingen werkelijk verminderd zou gaan worden.

Het gevaar van alle irrationele, therapeutiese welzijns- en vormingswerkersters is niet alleen dat zij actief reaktionaire en nieuw-rechtse ideeën verspreiden. Via korpodemokratiese groepsprocessen regelen ze het ook dat kritiese mensen weggejaagd worden.

Terwijl kritiek van links op welk overheidsinstituut dan ook altijd vanzelfsprekend geweest is, lijkt het welzijns- en vormingswerk werkelijk opgevat te worden als een door de overheid gesubsidieerde revolutionaire activiteit. Zou er nog één linkse partij zijn die de discussie over het welzijnswerk aandurft? Of zijn alle partijcongressen al overgenomen door mensen die hun revolutionaire identiteit aan dat welzijnswerk ontleen? Misschien dat er nu dan toch een aantal mensen schrikt als ze lezen dat een Amerikaanse sekte bezig is een steeds grotere invloed te krijgen op welzijns- en vormingsinstellingen en ook op de HBO-opleidingen, die het toeleveringsbedrijf daarvoor zijn. En het zou toch ook schokkend zijn als besturen en subsidiegevers van al die instellingen absoluut onverschillig zouden staan tegenover wat zich binnen de muren van die instellingen afspeelt. Zo van, geeft niet wat ze doen, als ze de opstandigen maar kalm houden. Zou het cynisme al zo groot zijn?

En wat de vrouwenbeweging betreft hopen we maar dat de behoefte aan autonomie en democratie, waar we het in het begin van het artikel over hadden, een werkelijke behoefte is - en niet een aanloop naar steun aan Leiders of Leidsters.

literatuur

Dit artikel is tot stand gekomen m.m.v. Madeleine Maurick en Marga van Rijen.

Literatuur van binnen de Gemeenschap

Richtlijnen voor herwaarderingscounselinggemeenschappen. Het beleid 1981-1983. Vertaald en uitgegeven door Stichting Herwaarderingscounselinggemeenschap Nederland, 1981.

H. Jackins, Handleiding voor en beginselen van het co-counselen, 1962-1978, Personal Counselors Inc., Seattle, Washington.

Id., Het menselijke aan de mens, de theorie van herwaarderingscounseling 1965/1978, Stichting Herwaarderingscounseling Nederland.

Present time 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49 (1981 en 1982).

Black Re-Emergence 2 (z-j.)

Sisters 3, 4, 5 (1978-1979)

Allen uitgegeven door Rational Island Publishers, Seattle.

Lechaim, Re-evaluation counseling for Jewish liberation in Europe, ed. by Jaap Sanders, Amsterdam nr. 1

Goed en Nieuwsbrief 11, 13, 14/15, 16, 19, 20, 21, 22 (juni 1979-december 1982). Verspreiding H. Donkersloot, Hoogte Kadijk 132A, 1018 BT Amsterdam.

Vrouwen in Counselen 1, o.r.v. Lida van den Broek, Amsterdam 1981.

Co-counselverspreiding via publikaties van buiten de Gemeenschap:

Lida van den Broek, Zwarte en witte vrouwen.

In: Katijf 9, 1982

Lenie Jansen, Doet leiden lijden? In Katijf 4, 1981.

An Luttikholt, Een momentopname uit het IV ABO-onderwijs Vrouwen en welzijnswerk. In: Marge jrgng 4, nr. I, 1980.

An Luttikholt, Wat ons bindt, wat ons scheidt. In Katijf 9, 1982.

Anja Meulenbelt, Privé-moeders en publieke moeders. In Marge jrgng 4, nr I, 1980

Anja Meulenbelt, Doet leiden lijden? 2, in Katijf 5, 1981

Anja Meulenbelt, Binnenste buiten. In Marge, jrgng 5, nr 10, 1981

Anja Meulenbelt, Het persoonlijke blijft politiek. In Katijf 9, 1982

Gail Pheterson, bondgenootschappen tussen vrouwen. In Psychologie en Maatschappij 20, 1982*.

Jaap Sanders, Blanke Nederlanders werken leden van minderheidsgroepen. In Marge jrgng 5, 9, 1981

Margreet van den Bos, Niet meer frommelen in de marge. Diva 1982, nr 5

St. Ombudsvrouw, Amsterdam: Verslag racisme kongres, nov. 1982

Kritiek

Jenneke Arens, De inflatie van 'Het persoonlijke is politiek', een ervaring met co-counselen. In Katijf 8, 1982

Irene Droste/Marijke Buyse, Individualisering, de valkuil voor de vrouwenbeweging. Skriptie Cicsa, Amsterdam 1983.**

Barbara Meter, Co-counselen, een kitsch-therapie. In Katijf 6, 1981

Links en de neo-demokratie. In Vrouwenkrant 90, 1983

Neo-demokratie 2: het nieuwe racisme in Vrouwenkrant 92, 1983

Anet Bleich & Rudi Boon, We groeien allemaal voorbij de pijn. In De Groene Amsterdammer, 25-7-1984

* In dit artikel beschrijft de Amerikaanse Gail Pheterson - die ook de Fort in Nederland introduceerde - hoe zij in 1979 de dames van het IVABO en van het instituut voor klinische psychologie in Utrecht, de beginselen en 'technieken' van het co-counselen bijbracht. Pheterson spreekt over 'bondgenootschappenbeweging'.

**Ook in deze skriptie wordt geschreven over de 'bondgenootschappenbeweging' in plaats van 'herwaarderingscounselbeweging' of 'co-counselbeweging'.